

بررسی تأثیر رفتار مشارکت‌جویانه معلمان بر انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی

مرتضی شاه‌مرادی^{۱*} و طیبه مهرانی^۲

The Impact of Teacher's Participatory Behavior on Motivation and Academic Achievement of Elementary School Students

Morteza Shahmoradi^{1*}, Taiyebeh mehrani²

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۴/۰۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۲/۳۱

Abstract

This research was conducted with the aim of studying the effect of teachers' participatory behavior on the motivation and academic achievement of elementary students in District 3 of Karaj. This study is an applied research and in terms of performance, it uses a quasi-experimental method with experimental and control groups without any pre-test. The statistical population of the research consists of the 6th grade elementary students of the 3rd district of Karaj in the academic year of 2017-2018 (N = 8574). The statistical sample consisted of 2 groups (N = 30 for each group), which were selected based on convenience sampling method and were randomly assigned to experimental and control groups. The instrument of this study was Hartler's Standard Higher Education Inventory (1981). Moreover, the students' academic reports were used as indicator of their academic achievement. In order to assess the content validity of the questionnaire, the expert judgement method was used and the reliability of the questionnaire was calculated by Cronbach's alpha ($\alpha = 0.85$). To analyze the data, independent samples T-test was used. The results showed that teachers' participatory behavior significantly affects the internal and external motivation and academic achievement of elementary students in District 3 of Karaj.

Keywords: Participatory behavior, motivation, internal motivation, external motivation, academic achievement

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی تأثیر رفتار مشارکت‌جویانه معلمان بر انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی ناحیه سه کرج، انجام شده است. روش تحقیق از لحاظ هدف، کاربردی و از منظر اجرا شبه آزمایشی با گروه کنترل و آزمایش بدون پیش‌آزمون می‌باشد. جامعه آماری، دانش‌آموزان دختر پایه ششم ابتدایی ناحیه سه کرج در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶، به تعداد ۸۵۷۴ نفر است. نمونه آماری با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند و در دو گروه ۳۰ نفره به عنوان گروه آزمایش و کنترل به تصادف گمارده شدند. ابزار پژوهش، پرسش‌نامه استاندارد انگیزش تحصیلی هارتر (۱۹۸۱) می‌باشد و برای ارزیابی پیشرفت تحصیلی از کارنامه دانش‌آموزان استفاده شده است. جهت بررسی روایی پرسش‌نامه از نظرات متخصصان استفاده شد و پایایی این پرسش‌نامه با آزمون آلفای کرونباخ ۰/۸۵ محاسبه گردید. جهت تجزیه و تحلیل از آزمون t مستقل استفاده شد. نتایج نشان داد که رفتار مشارکت‌جویانه معلمان بر انگیزش درونی و بیرونی و همچنین پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی ناحیه سه کرج مؤثر است.

واژه‌های کلیدی: رفتار مشارکت‌جویانه، انگیزش، انگیزش درونی، انگیزش بیرونی، پیشرفت تحصیلی

1. Ph.D. in curriculum development, graduated from Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran

2. M.A. in primary education, Islamic Azad University of Karaj, Karaj, Iran

۱. دانش‌آموخته مقطع دکتری تخصصی رشته برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران

۲. دانش‌آموخته مقطع کارشناسی ارشد رشته آموزش ابتدایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج، کرج، ایران

*Corresponding Author, Email: m.shahmoradi66@gmail.com

* نویسنده مسئول:

مقدمه

معلم از تأثیرگذارترین عناصر برنامه درسی است که در بهبود کیفیت نظام آموزشی نقش مهمی ایفا می‌کند. نظام آموزشی با انتخاب شایسته و گزینش صحیح معلم، ارزش قائل شدن برای جایگاه معلمی، ایجاد و تداوم علاقه و انگیزه در معلم و ارائه آموزش‌های لازم می‌تواند بر بهبود مداوم کیفیت معلمان کمک کند (یزدانفر، ۱۳۹۶). در میدان عمل، مدیریت کلاس درس از عمده‌ترین مسائل و چالش‌های معلمان است و آن‌ها معمولاً نگرانی خود را در مورد کنترل دانش‌آموزان و ایجاد یک فضای مناسب برای یادگیری و مدیریت کلاس درس به عنوان پیچیده‌ترین جنبه تدریس، ذکر کرده‌اند (ياسار^۱، ۲۰۰۸)؛ چراکه اداره و کنترل صحیح کلاس، همواره پیش‌نیاز ایجاد یک محیط یادگیری اثربخش برای دستیابی به اهداف آموزشی است (تال^۲، ۲۰۱۰).

مدیریت کلاس، یکی از معمول‌ترین و مطرح‌ترین مسائل و مشکلات کلاس‌های درس است که بررسی‌های اندکی در مورد آن انجام گرفته است (اوریاهی^۳، ۲۰۰۹). برخی از معلمان بر این باورند که اگر مدیریت کلاس به خوبی انجام نگیرد، حتی اگر آن‌ها به خوبی از مهارت‌های تدریس برخوردار باشند، باز هم برقراری ارتباط در جریان تدریس مختل می‌شود و معلمان قادر به تدریس اثربخش نبوده و دانش‌آموزان نیز قادر به یادگیری عمیق نیستند (کانتر^۴ و همکاران، ۲۰۰۷). عدم مدیریت صحیح کلاس موجب اختلال در یادگیری دانش‌آموزان شده و دانش‌آموزان زمان بیشتری را برای یادگیری از دست می‌دهند (آدیمو^۵، ۲۰۱۲)؛ بنابراین معلم، بخشی از سیستم اجتماعی کلاس درس است که وظیفه او انگیزه‌بخشی به دانش‌آموزان، مدیریت صحیح کلاس، آموزش اثربخش و ارزشیابی از پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان است (حیدری، ۱۳۹۶) که با مجموعه قابل پیش‌بینی و آگاهانه از قوانین، دستورالعمل‌ها و برنامه‌های مشخص در کلاس و همچنین با استفاده از خلاقیت و مهارت‌های برقراری ارتباطی خویش، نیل به موفقیت را آسان و زندگی و تلاش را در کلاس به حرکت در می‌آورد و از این طریق باعث عدم بروز مشکلات رفتاری دانش‌آموزان می‌شود (سانتراک^۶، ۲۰۰۹).

سبک مدیریت کلاس عبارت است از کلیه تلاش‌های معلم برای سرپرستی فعالیت‌های کلاس که بر تعاملات اجتماعی، رفتار دانش‌آموزان و یادگیری دانش‌آموزان تأکید دارد. مارتین، ین و بالدوین^۷ بر سه سبک مدیریت کلاس غیر مداخله‌گر^۸ (واگذاری مسئولیت‌ها به دانش‌آموزان و فرصت

-
1. Yasar
  2. Tal
  3. Oriahi
  4. Kunter
  - 5r Adeyemo
  - 6.tSantröck
  7. Martin, Yin, & Baldwin
  8. non-interventionist

بیشتر برای تعامل آزاد در کلاس و پیروی آن‌ها از علایق شخصی خود)، تعامل‌گرا^۱ (کنترل و انضباط در سایه تعامل میان دانش‌آموز و معلم و سهیم شدن دانش‌آموزان در برنامه‌ریزی و سازمان‌دهی کلاس) و مداخله‌گر^۲ (تأکید بر اعمال کنترل و نظارت بیشتر بر فعالیت‌ها و رفتار دانش‌آموزان و تأکید بر قوانین و انضباط کلاس) اشاره می‌کنند (به نقل از آریاپوران، عزیزی و دیناروند، ۱۳۹۲). در این میان، مدیریت مشارکتی به عنوان یکی از عمده‌ترین تحولات عرصه مدیریتی در اواخر قرن بیستم (یسار، ۲۰۰۸) بر سبک و شیوه خاصی از مدیریت کلاس درس اشاره دارد که در آن، رفتار مشارکتی معلمان در دو سطح انجام می‌گیرد: نخست در سطح عمومی که معلم با سهیم‌گرداندن دانش‌آموزان در فرایندهای عمومی مدیریت (علاقه‌بند، ۱۳۸۹) و دوم در سطح تخصصی که معلم با استفاده از روش‌های مشارکتی شامل دسته‌بندی دانش‌آموزان در گروه‌ها برای انجام فعالیت‌ها با تعیین پاداش مشترک، امکان پیشرفت دانش‌آموزان را فراهم می‌کند. در این فرایند، معلم با استفاده از مهارت‌های جذب مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های کلاسی، محیط یاددهی-یادگیری را به‌گونه‌ای سازمان می‌دهد که به یادگیری اثربخش منتهی گردد (بنی‌اسدی، ۱۳۸۹).

مدیریت مشارکتی معلم می‌تواند بر یادگیری دانش‌آموزان و تعاملات کلاسی، پویایی کلاس و انگیزه دانش‌آموزان تأثیر بگذارد. انگیزش پیشرفت تحصیلی به عنوان یکی از انگیزه‌های پیشرفت، نیرویی درونی است که یادگیرنده را به ارزیابی همه‌جانبه عملکرد خود با توجه به عالی‌ترین معیارها، تلاش برای موفقیت در عملکرد و برخورداری از لذتی که با موفقیت در عملکرد همراه است، سوق می‌دهد (سیف، ۱۳۹۶). کاهش انگیزش تحصیلی و افت تحصیلی به عنوان یکی از معضلات مهم نظام آموزشی در کشور است که باعث به هدر رفتن بسیاری از منابع می‌شود. فرایبرگ و لامب^۳ (۲۰۰۹) بر این باورند که بعد از چند دهه استفاده از مدل‌های رفتارگرایی و عدم استفاده از روش‌های مشارکتی مدیریت کلاس، نه‌تنها تغییر شایان توجهی در رفتار دانش‌آموزان ایجاد نشده، بلکه توانایی یادگیرنده برای تبدیل شدن به یک خودآموز و خودنظم‌بخش که شروط لازم برای استفاده از آموزش‌های پیچیده‌تر در تدریس و یادگیری هستند، محدود شده است. گارت^۴ (۲۰۰۵) نیز معتقد است که در کلاس‌های درس سنتی که کلاس‌های معلم‌محور نیز نامیده می‌شوند و تحت تأثیر اصول دیدگاه رفتارگرایی از کار اسکینر پدید آمده است، دانش‌آموز اغلب به عنوان دریافت‌کننده دانش و معلم به عنوان کنترل‌کننده دانش‌آموزان و موضوع تدریس می‌باشد. در این کلاس‌ها دانش‌آموزان از انگیزه لازم برای یادگیری برخوردار نیستند و دانش‌آموزانی که انگیزش پایینی دارند، به سختی کار نمی‌کنند. امروزه ایجاد انگیزه به عنوان عامل ایجاد حرکت در فراگیران و جهت‌دهنده به فعالیت‌های آنها بیش از پیش مورد توجه است. متخصصان ضرورت توجه به انگیزش در تعلیم و

1. interactionist
2. interventionist
3. Freiberg & Lamb
4. Garrett

تربیت را به علت ارتباط مؤثر آن با یادگیری، کسب مهارت‌ها، راهبردها و رفتارها متذکر شده و یکی از سازه‌های اولیه‌ای که برای تبیین آن ارائه کرده‌اند، انگیزش پیشرفت تحصیلی است. انگیزش تحصیلی عبارت است از گرایش همه‌جانبه به ارزیابی عملکرد خود با توجه به عالی‌ترین معیارها، تلاش برای موفقیت در عملکرد و برخورداری از لذاتی که با موفقیت در عملکرد همراه می‌باشد. فراگیران دارای انگیزش تحصیلی، تحرک لازم برای به اتمام رساندن موفق یک تکلیف، نیل به هدف یا دستیابی به درجه معینی از شایستگی در کار خود پیدا می‌کنند تا نهایتاً به موفقیت لازم در امر یادگیری و پیشرفت تحصیلی نائل شوند (نجفی، نصرتی‌هشی، حاتمی و متقی، ۱۳۹۴).

می‌توان گفت انگیزش تحصیلی به طور مستقیم، عملکرد تحصیلی را تحت تأثیر قرار می‌دهد و سایر عوامل تأثیرگذار بر عملکرد تحصیلی بیشتر از طریق انگیزش بر عملکرد و پیشرفت تحصیلی تأثیر می‌گذارند. پیشرفت تحصیلی، معلومات یا مهارت‌های اکتسابی عمومی یا خصوصی در موضوعات درسی است که معمولاً به وسیله آزمایش‌ها و نشانه‌ها یا هر دو که معلمان برای دانش‌آموزان وضع می‌کنند، اندازه‌گیری می‌شود (شعاری‌نژاد، ۱۳۹۱). در واقع پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان یکی از مهم‌ترین ملاک‌های ارزیابی عملکرد معلمان محسوب می‌شود. برای دانش‌آموزان نیز معدل تحصیلی، معرف توانایی‌های علمی آنها برای ورود به دنیای کار و اشتغال و مقاطع تحصیلی بالاتر است؛ بنابراین نظریه‌پردازان تربیتی بسیاری از پژوهش‌های خود را بر شناخت عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی متمرکز کرده‌اند (دلیرناصر و حسینی‌نسب، ۱۳۹۴). عوامل متعدد فردی، خانوادگی، آموزشی و اجتماعی می‌توانند بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان اثرگذار باشند که در این میان به نظر می‌رسد سبک‌های مدیریت کلاس معلمان نیز در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مؤثر می‌باشد.

پژوهش‌های صورت گرفته نیز بر نقش مهم معلم در فرایند تدریس و موفقیت دانش‌آموزان تأکید کرده‌اند. حاجتی، بختیارپور و حبیبی‌بردبری (۱۳۹۵) در پژوهش خود نشان دادند که بین سبک مدیریت کلاس تعامل‌گرای معلمان با انگیزش ریاضی؛ و سبک مدیریت کلاس تعامل‌گرای و سبک مداخله‌گر معلمان با پیشرفت ریاضی دانش‌آموزان، رابطه معناداری وجود دارد. محمدی‌جرجافی، نخعی‌محمدآبادی و سالاری‌چینه (۱۳۹۴) به این نتیجه رسیدند که رفتار معلم بر انگیزش دانش‌آموزان تأثیرگذار است. پژوهش محمدی، یارمحمدی‌واصل، کردنوقایی، و جمشیدی‌مقدم (۱۳۹۴) نشان داد آموزش به شیوه یادگیری مشارکتی و نقشه مفهومی فردی بر بهبود انگیزش تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مؤثر است. آدیمو (۲۰۱۲) نشان داد که بین مهارت‌ها و تکنیک‌های مدیریت کلاس اثربخش معلمان با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در درس فیزیک، رابطه معنی‌داری وجود دارد. اوریم، کوکه و انسیا^۱ (۲۰۰۹) در پژوهش خود نشان دادند که بین سبک مدیریت کلاس معلمان و تدریس واقعی اعتقادات آنها رابطه وجود دارد.

با توجه به وجود چالش‌ها و مشکلات و مسائلی همچون بی‌انگیزگی و افت تحصیلی دانش‌آموزان در نظام آموزشی و نقش مهم معلم و نوع مدیریت کلاسی او در نظام آموزشی و به‌خصوص در ارائه انگیزه لازم به دانش‌آموزان و کمک به رشد و پیشرفت تحصیلی آن‌ها، این پژوهش درصدد برآمد که تأثیر رفتار مشارکت‌جویانه معلمان بر انگیزش و پیشرفت دانش‌آموزان ابتدایی ناحیه سه کرج را مورد بررسی قرار دهد. بنابراین سه فرضیه زیر مطرح می‌شوند:

۱. رفتار مشارکت‌جویانه معلمان بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی ناحیه سه کرج مؤثر است.

۲. رفتار مشارکت‌جویانه معلمان بر انگیزش درونی دانش‌آموزان ابتدایی ناحیه سه کرج تأثیر دارد.

۳. رفتار مشارکت‌جویانه معلمان بر انگیزش بیرونی دانش‌آموزان ابتدایی ناحیه سه کرج تأثیر دارد.

روش‌شناسی

روش پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ شیوه اجرا، شبه آزمایشی با گروه کنترل و آزمایش بدون پیش‌آزمون می‌باشد. جامعه آماری پژوهش، دانش‌آموزان دختر پایه ششم ابتدایی ناحیه سه کرج در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶، به تعداد ۸۵۷۴ نفر می‌باشند. حجم نمونه برای روش‌های پژوهش آزمایشی در منابعی چون حافظ‌نیا (۱۳۹۳) و دل‌اور (۱۳۹۴) حداقل ۱۵ نفر پیشنهاد شده است. به همین منظور، حجم نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس، ۶۰ نفر از دانش‌آموزان پایه ششم تحصیلی دختر در قالب دو گروه انتخاب شدند و بر اساس ضریب هوشی و تحصیلات والدین با هم هم‌تاسازی شده و در دو کلاس ۳۰ نفره با دو روش متفاوت در مدیریت کلاس (روش مدیریت مشارکتی و روش مدیریت غیرمشارکتی) گمارده شدند. در این پژوهش از پرسش‌نامه استاندارد انگیزش تحصیلی هارتر (۱۹۸۱) برای بررسی انگیزش تحصیلی، و برای ارزیابی پیشرفت تحصیلی از کارنامه دانش‌آموزان استفاده شد. پرسش‌نامه استاندارد انگیزش تحصیلی هارتر (۱۹۸۱) شامل ۳۳ گویه و دو مؤلفه انگیزه بیرونی و انگیزه درونی بوده و بر اساس مقیاس لیکرت (هیچ وقت، ۱؛ به ندرت، ۲؛ گاهی اوقات، ۳؛ اکثر اوقات، ۴؛ تقریباً همیشه، ۵) می‌باشد. بحرانی (۱۳۸۸) در پژوهش خود با استفاده از شیوه تحلیل اکتشافی ضریب KMO برابر با ۰/۸۴ را به‌دست آورده و روایی ابزار را تأیید کرد. نجفی و همکاران نیز پایایی این ابزار را با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ ۰/۸۲ گزارش کرده‌اند. معروفی، پورجمشیدی و مرادی (۱۳۹۵) نیز روایی این پرسش‌نامه را تأیید کرده و پایایی آن را با آزمون آلفای کرونباخ ۰/۸۵ به دست آورده‌اند. در این پژوهش نیز پایایی این پرسش‌نامه ۰/۷۹ به‌دست آمد که نشان از پایایی مناسب ابزار پژوهش دارد. برای توصیف داده‌ها از شاخص‌های مرکزی میانگین و انحراف معیار، برای بررسی نرمال بودن داده‌ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف،

برای تجزیه و تحلیل استنباطی داده‌های پژوهش از آزمون لون جهت بررسی همسانی واریانس‌ها و آزمون t مستقل استفاده شد.

یافته‌ها

در این پژوهش ۳۰ نفر (۵۰٪) از دانش‌آموزان دختر پایه ششم تحصیلی در گروه آزمایش و ۳۰ نفر (۵۰٪) نیز در گروه کنترل قرار داده شدند. جدول (۱) میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول (۱) شاخص‌های مرکزی و پراکندگی متغیرهای پژوهش

مؤلفه	گروه	تعداد	میانگین	انحراف معیار
گروه کنترل (پس‌آزمون)	انگیزش	۳۰	۳/۰۸	۰/۳۲
	انگیزش درونی	۳۰	۳/۴۰	۰/۴۳
	انگیزش بیرونی	۳۰	۲/۷۶	۰/۷۴
	پیشرفت تحصیلی	۳۰	۱۶/۳۰	۱/۶۶
گروه آزمایش (پس‌آزمون)	انگیزش	۳۰	۳/۵۲	۰/۵۴
	انگیزش درونی	۳۰	۳/۷۴	۰/۳۳
	انگیزش بیرونی	۳۰	۳/۲۹	۱/۰۶
	پیشرفت تحصیلی	۳۰	۱۷/۹۴	۱/۰۰

بر اساس اطلاعات جدول (۱)، میانگین نمرات پیشرفت تحصیلی در پس‌آزمون گروه آزمایش با بیشترین میانگین و میانگین انگیزش بیرونی در پس‌آزمون گروه کنترل با ۲/۷۶ کمترین میانگین بوده است. همچنین انحراف معیار گروه کنترل در پس‌آزمون انگیزش با ۰/۳۲ کمترین انحراف معیار و انحراف معیار گروه کنترل در پس‌آزمون پیشرفت تحصیلی با ۱/۶۶ بیشترین انحراف معیار بوده است.

برای بررسی نرمال بودن داده‌ها جهت استفاده از آزمون‌های پارامتریک، از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده شد که نتایج آن در جدول (۲) گزارش شده است.

جدول (۲) آزمون کولموگروف-اسمیرنوف

مؤلفه	گروه	سطح معنی‌داری	مقدار خطا	تأیید فرضیه	نتیجه‌گیری
گروه کنترل (پس‌آزمون)	انگیزش	۰/۶۲	۰/۰۵	H ₀	نرمال است
	انگیزش درونی	۰/۸۰	۰/۰۵	H ₀	نرمال است
	انگیزش بیرونی	۰/۹۲	۰/۰۵	H ₀	نرمال است
	پیشرفت تحصیلی	۰/۳۸	۰/۰۵	H ₀	نرمال است

ادامه جدول (۲) آزمون کولموگروف-اسمیرنف

مؤلفه	گروه	سطح معنی‌داری	مقدار خطا	تأیید فرضیه	نتیجه‌گیری
	انگیزش	۰/۶۴	۰/۰۵	H ₀	نرمال است
گروه آزمایش (پس‌آزمون)	انگیزش درونی	۰/۴۸	۰/۰۵	H ₀	نرمال است
	انگیزش بیرونی	۰/۱۰	۰/۰۵	H ₀	نرمال است
	پیشرفت تحصیلی	۰/۳۷	۰/۰۵	H ₀	نرمال است

با توجه به نتایج جدول (۲) چون مقدار سطح معنی‌داری برای تمام مؤلفه‌ها بزرگ‌تر از مقدار خطای ۰/۰۵ است، در نتیجه این متغیرها دارای توزیع نرمال هستند. همچنین با توجه به نتایج آزمون لون، چون سطح معنی‌داری برای تمام مؤلفه‌ها بزرگ‌تر از مقدار خطای ۰/۰۵ است، در نتیجه واریانس خطا در گروه‌ها از تجانس (همسانی) برخوردار است.

فرضیه (۱) رفتار مشارکت‌جویانه معلمان بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی ناحیه سه کرج مؤثر است.

جدول (۳) آزمون t دو گروه مستقل انگیزش و پیشرفت تحصیلی بین گروه‌های آزمایش و کنترل در پس‌آزمون

متغیر	گروه	میانگین	انحراف معیار	t	df	معناداری
پیشرفت تحصیلی	کنترل	۱۶/۳۰	۱/۶۶	-۴/۲۸	۵۸	۰/۰۰۰۱
	آزمایش	۱۷/۹۴	۱/۰۰			

نتایج جدول (۳) حاکی از آن است که در سطح خطای ۰/۰۵ و مقدار t به‌دست آمده، با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان چنین استنباط نمود که رفتار مشارکت‌جویانه معلمان بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی ناحیه سه کرج، تأثیر داشته است.

فرضیه (۲) رفتار مشارکت‌جویانه معلمان بر انگیزش درونی دانش‌آموزان ابتدایی ناحیه سه کرج تأثیر دارد.

برای پاسخ به این فرضیه از آزمون t دو گروه مستقل استفاده شد که نتایج آن در جدول (۴) ارائه شده است.

جدول (۴) آزمون t دو گروه مستقل انگیزش درونی بین گروه‌های آزمایش و کنترل در پس‌آزمون

متغیر	گروه	میانگین	انحراف معیار	t	df	معناداری
انگیزش درونی	کنترل	۳/۴۰	۰/۴۳	-۳/۲۲	۵۸	۰/۰۰۰۲
	آزمایش	۳/۷۴	۰/۳۳			

در جدول (۴) نتایج آزمون t دو گروه مستقل نشان داد که در سطح خطای $\alpha=0/05$ ، $t=-3/22$ از t جدول (۱/۹۶) بزرگ‌تر است، لذا با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان چنین استنباط نمود که رفتار مشارکت‌جویانه معلمان بر انگیزش درونی دانش‌آموزان ابتدایی ناحیه سه کرج مؤثر است.

فرضیه (۳) رفتار مشارکت‌جویانه معلمان بر انگیزش بیرونی دانش‌آموزان ابتدایی ناحیه سه کرج تأثیر دارد.

برای پاسخ به این فرضیه از آزمون t دو گروه مستقل استفاده شد که نتایج آن در جدول (۵) بیان شده است.

جدول (۵) آزمون t دو گروه مستقل انگیزش بیرونی بین گروه‌های آزمایش و کنترل در پس‌آزمون

متغیر	گروه	میانگین	انحراف معیار	t	df	معناداری
انگیزش بیرونی	کنترل	۲/۷۶	۰/۷۴	-۲/۰۹	۵۸	۰/۰۴
	آزمایش	۳/۲۹	۱/۰۶			

نتایج آزمون t دو گروه مستقل نشان داد که در سطح خطای $\alpha=0/05$ ، $t=-2/09$ از t جدول (۱/۹۶) بزرگ‌تر است، لذا با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان چنین استنباط نمود که رفتار مشارکت‌جویانه معلمان بر انگیزش بیرونی دانش‌آموزان ابتدایی ناحیه سه کرج مؤثر است.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش که با هدف بررسی تأثیر رفتار مشارکت‌جویانه معلمان بر انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی ناحیه سه کرج انجام شد، نشان داد که رفتار مشارکت‌جویانه معلمان بر انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی ناحیه سه کرج، تأثیر داشته است. نتایج یافته‌های پژوهش حاضر با یافته‌های دیگر پژوهشگرانی چون حاجتی و همکاران (۱۳۹۵)؛ محمدی جرجافی و همکاران (۱۳۹۴)؛ محمدی و همکاران (۱۳۹۴)؛ قاسمی‌اوماسلان‌سفلی و دادرسی‌خالدی (۱۳۹۴)؛ فلاحی‌امامزاده و کربلایی (۱۳۹۴)؛ آریاپوران و همکاران (۱۳۹۲)؛ محمودی، فتحی‌آذر و اسفندیاری (۱۳۸۸)؛ آدیمو (۲۰۱۲)؛ اورپم و همکاران (۲۰۰۹)؛ کانتر و همکاران (۲۰۰۷) همسو می‌باشد، اما با نتایج پژوهش مؤمنی‌مهموئی و همکاران (۱۳۹۳) که رابطه معناداری بین آگاهی معلمان از روش‌های نوین تدریس و انگیزش شغلی بر پیشرفت تحصیلی دروس علوم، فارسی و ریاضی به دست نیامد، همسو نیست. در تبیین یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان گفت که مدیریت آموزش شامل جنبه‌هایی مانند نظارت بر محیط کلاس، ساخت‌دهی فعالیت‌های روزانه برنامه‌درسی و تخصیص مواد آموزشی برای فراگیران است. مدیریت کلاس درس، فرایندی چرخشی است که شامل طراحی پیشرفته، اجرا، ارزیابی در طول اجرا و ارزیابی نهایی می‌باشد و عوامل مربوط به فراگیران و محیط آن‌ها را در نظر گرفته، موجب پیشرفت در فعالیت‌های انجام شده برای یادگیری

فراگیران در کلاس درس می‌شود. مشارکت باعث افزایش روحیه و کارایی می‌گردد؛ احساس نیاز به احترام را در افراد ارضا می‌کند؛ باعث ارضای حس تعلق و تقویت همبستگی و هنجارهای گروهی می‌گردد و اثربخشی و نیروی ابداع، خلاقیت و مشکل‌گشایی آن‌ها تقویت می‌یابد. انگیزه تحصیلی یکی از ملزومات یادگیری به حساب می‌آید و چیزی است که به رفتار، شدت و جهت می‌بخشد و در حفظ و تداوم آن به یادگیرنده کمک می‌کند. در واقع، انگیزه آن چیزی است که به یادگیرنده انرژی می‌دهد و فعالیت‌های او را هدایت می‌کند. در هر محیط آموزشی، انگیزش نقش بسیار مهمی را در هدایت برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری و اجرای برنامه‌های آموزش و پرورش ایفا می‌کند. مسلم است که در فرایند آموزش و تدریس، انگیزش، محرک تلاش و فعالیت برای یادگیری و آموزش است. کلاسی که در آن، فراگیران به درس، توجه کامل دارند، سؤال‌های زیادی می‌پرسند، در بحث‌های کلاسی شرکت فعال دارند و تکالیف را با دقت و به موقع انجام می‌دهند، کلاسی دارای انگیزه است. تحقیقات نشان داده است که رابطه مستقیم و محکمی بین انگیزش (ادراک کفایت) و عملکرد تحصیلی مطلوب آنها وجود دارد؛ به همین دلیل، معلمان، مربیان و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت همواره در جست‌وجوی راه‌های برطرف کردن بی‌علاقگی و عدم انگیزه برخی از فراگیران هستند و تلاش می‌نمایند تا به هر وسیله فراگیران را به یادگیری، درس و مدرسه علاقه‌مند کنند.

در خصوص فرضیه دوم پژوهش، نتایج بیانگر تأثیر رفتار مشارکت‌جویانه معلمان بر انگیزش درونی دانش‌آموزان ابتدایی ناحیه سه کرج می‌باشد. یافته‌های پژوهش حاضر با یافته‌های حاجتی و همکاران (۱۳۹۵)؛ محمدی جرجافی و همکاران (۱۳۹۴)؛ محمدی و همکاران (۱۳۹۴)؛ فلاحی‌امامزاده و کربلایی (۱۳۹۴)؛ آریاپوران و همکاران (۱۳۹۲)؛ اوریم و همکاران (۲۰۰۹)؛ و کانتر و همکاران (۲۰۰۷) همسو می‌باشد. در تبیین این یافته می‌توان گفت که مدیریت کلاس درس، مفهومی چندبعدی و شامل سه جنبه اساسی «شخصیت، تدریس و نظم و انضباط» می‌باشد. شخصیت شامل باورهای مدرس درباره شخصیت فراگیران و آن دسته از فعالیت‌های اوست که به رشد فردی یادگیرندگان کمک می‌کند. عنصر تدریس بر تمام اعمال و فعالیت‌هایی ناظر است که مدرس برای ایجاد و بسط فعالیت‌های یادگیری در کلاس درس و نحوه مدیریت زمان و مکان انجام می‌دهد. انضباط نیز به آن دسته از فعالیت‌های مدرسان اشاره دارد که ناظر بر تعیین و تدوین استانداردهای مناسب رفتار در کلاس درس می‌باشد. کلاس درسی که دارای انسجام و اهداف روشن باشد و دستخوش بی‌نظمی و تعارض نشود، فرصت‌های بسیار بیشتری برای یادگیری و به تبع آن موفقیت درسی یادگیرندگان خود فراهم می‌آورد. فراگیران دارای انگیزش درونی، کاری را به خاطر خود آن انجام می‌دهند، نه نتیجه‌ای جداگانه، و حتی اگر هم نتیجه‌ای از آن نگیرند، احساس پشیمانی نخواهند کرد. انگیزش درونی به انگیزه‌ای اشاره دارد که افراد را به صورت خودجوش و درونی به سمت انجام تکلیف خاص به حرکت وا می‌دارد و انجام تکلیف به خودی خود و صرف‌نظر از پاداش‌های بیرونی برای فرد، ارزشمند و رضایت‌بخش است.

در خصوص فرضیه سوم پژوهش، نتایج بیانگر تأثیر رفتار مشارکت‌جویانه معلمان بر انگیزش بیرونی دانش‌آموزان ابتدایی ناحیه سه کرج می‌باشد. نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های حاجتی و همکاران (۱۳۹۵)؛ محمدی‌جرجافی و همکاران (۱۳۹۴)؛ محمدی و همکاران (۱۳۹۴)؛ فلاحی‌امزاده و کربلایی (۱۳۹۴)؛ آریاپوران و همکاران (۱۳۹۲)؛ اوریم و همکاران (۲۰۰۹)؛ و کانتر و همکاران (۲۰۰۷) همسو است. برای تبیین یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان گفت در انگیزش بیرونی، یک عامل خارجی فراگیر را به فعالیت برمی‌انگیزد. برای مثال، دانش‌آموزی که تکالیفش را خوب انجام می‌دهد تا در بازی فوتبال شرکت کند دارای انگیزش بیرونی است. انگیزش بیرونی نیز به انگیزه‌ای اشاره دارد که افراد را به دلیل پاداش‌ها و تقویت‌های بیرونی مجبور به انجام یک تکلیف می‌کند.

بر اساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود مفهوم سبک‌های مدیریت و ضرورت آن در هزاره سوم، برای معلمان و اولیای مدرسه تشریح گردد و کارگاه و دوره‌های آموزشی برای آموزش معلمان در خصوص روش‌های صحیح مدیریت مشارکتی کلاس درس، برنامه‌ریزی و اجرا گردد و آخرین یافته‌های علمی در حوزه مدیریت مشارکتی کلاس و روش‌های انگیزه بخشیدن به دانش‌آموزان در اختیار آن‌ها قرار گیرد. همچنین پیشنهاد می‌شود که آموزش و پرورش برای مدیران و مسئولین مدارس، مزایای مدیریت مشارکتی کلاس را تشریح نماید تا آن‌ها در اجرای مدیریت مشارکتی، یاری‌دهنده معلمان باشند. این پژوهش نیز همانند سایر پژوهش‌ها با محدودیت‌هایی همچون عدم استفاده از ابزارهای دیگر مثل مصاحبه در کنار پرسش‌نامه؛ محدود شدن جامعه آماری به ناحیه سه آموزش و پرورش شهرستان کرج؛ ضعف در همکاری برخی از دانش‌آموزان در پاسخ دادن به سؤالات پرسش‌نامه‌ها و غیبت عده بسیار اندکی از دانش‌آموزان در برخی از جلسات کلاس درس مواجهه بود که یافته‌ها را در زمینه تعمیم‌پذیری، تفسیرها و اسنادهای علت شناختی متغیرهای مورد بررسی، تحت تأثیر قرار می‌دهد.

منابع

- آریاپوران، سعید؛ عزیزی، فرامرز؛ و دیناروند، حسن. (۱۳۹۲). رابطه سبک مدیریت کلاس معلمان با انگیزش و پیشرفت ریاضی دانش‌آموزان پنجم ابتدایی. *روان‌شناسی مدرسه*، ۵(۱)، ۲۳-۴۱.
- بنی‌اسدی، نازنین. (۱۳۸۹). مدیریت مشارکتی معلمان و ارتباط آن با رفتار جامعه مدنی دانش‌آموزان. *روان‌شناسی و علوم تربیتی*، ۲(۳۴)، ۱۷۵-۱۹۸.
- حاجتی، حسین؛ بختیارپور، قباد؛ و حبیبی‌بردبری، رضا. (۱۳۹۵). رابطه سبک مدیریت معلمان با انگیزش پیشرفت ریاضی دانش‌آموزان. *دومین همایش ملی علوم و فناوری‌های نوین ایران*.
- حافظ‌نیا، محمدرضا. (۱۳۹۳). مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی.

- حیدری، نورالدین. (۱۳۹۶). شاخصه‌های مهم در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان «مطالعه‌ای مورد پژوهانه درباره دانش فراشناختی و راهبردهای یادگیری». *مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی*، ۳(۲)، ۶۷-۵۳. دلاور، علی. (۱۳۹۴). روش تحقیق در روان‌شناسی و علوم تربیتی. تهران: نشر ویرایش.
- دلیرناصر، نرگس؛ و حسینی‌نسب، سیدداود. (۱۳۹۴). بررسی مقایسه‌ای پیشرفت تحصیلی و انگیزه پیشرفت در دانش‌آموزان ابتدایی مدارس عادی و هوشمند شهر تبریز. *نشریه علمی پژوهشی آموزش و ارزشیابی*، ۸(۲۹)، ۴۲-۳۱.
- سیف، علی‌اکبر. (۱۳۹۶). *روان‌شناسی پرورشی نوین (روان‌شناسی یادگیری و آموزش)*. تهران: نشر دوران.
- شعاری‌نژاد، علی‌اکبر. (۱۳۹۱). *مبانی روان‌شناختی تربیت و تدریس*. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- علاقه‌بند، علی. (۱۳۸۹). *مقدمات مدیریت آموزشی*. تهران: نشر روان.
- فلاحی‌امامزاده، فاطمه؛ و کربلایی، فاطمه. (۱۳۹۴). بررسی تأثیر نحوه تدریس و رفتار معلم بر انگیزه پیشرفت و رشد یادگیری دانش‌آموزان. *دومین کنفرانس بین‌المللی روان‌شناسی، علوم تربیتی و سبک زندگی*. قاسمی‌اوماسلان‌سغلی، سمیرا؛ و دادرسی‌خالدی، فاطمه. (۱۳۹۴). تأثیر روابط و تعامل عاطفی معلمان بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان. *دومین کنفرانس بین‌المللی علوم رفتاری و مطالعات اجتماعی*. استانبول. محمدی، آرزو؛ یارمحمدی‌واصل، مسیب؛ کردنوقایی، رسول؛ و جمشیدی‌مقدم، محمد. (۱۳۹۴). اثربخشی آموزش به شیوه یادگیری مشارکتی و نقشه مفهومی فردی بر انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان. *فناوری آموزش و یادگیری*، ۱(۲)، ۱۵۸-۱۳۹.
- محمدی‌جرجافی، زهرا؛ نخعی‌محمدآبادی، فاطمه؛ و سالاری‌چینه، پروین. (۱۳۹۴). تأثیر رفتار معلم بر انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان. *دومین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی، علوم تربیتی و سبک زندگی*. دانشگاه تربت حیدریه.
- محمودی، فیروز؛ فتحی‌آذر، اسکندر؛ و اسفندیاری، رجب. (۱۳۸۸). بررسی رابطه میزان مشارکت فعال دانش‌آموزان در جریان تدریس با پیشرفت تحصیلی. *مجله مطالعات تربیتی و روان‌شناسی*، ۱۰(۳)، ۸۲-۶۵.
- معروفی، یحیی؛ پورجمشیدی، مریم؛ و مرادی، حمیده. (۱۳۹۵). پیش‌بینی انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان از طریق سواد فناورانه معلمان. *فناوری برنامه درسی*، ۱(۲)، ۴۳-۳۱.
- مؤمنی‌مهمونی، حسین؛ کارشکی، حسین؛ عزیزی‌فرد، طاهره؛ و عجم، علی‌اکبر. (۱۳۹۳). نقش آگاهی معلمان از روش‌های نوین تدریس و انگیزش شغلی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان. *اولین کنفرانس سراسری توسعه پایدار در علوم تربیتی و روان‌شناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی*.
- نجفی، محمد؛ نصرتی‌هشی، کمال؛ حاتمی، مصطفی؛ و متقی، زهره. (۱۳۹۴). تأثیر سبک نیکوی استادان و مؤلفه‌های آن بر انگیزش تحصیلی دانشجویان دانشگاه اصفهان. *رویکردهای نوین آموزشی*، ۱۰(۱)، ۲۲-۱.
- یزدانفر، مژگان. (۱۳۹۶). *مقایسه رضایت شغلی معلمان در سبک رهبری رابطه مدار و وظیفه‌مدار مدیران مدارس متوسطه ناحیه یک کرج*. پایان‌نامه چاپ نشده کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی.

- Adeyemo, S. A. (2012). The relationship between effective classroom management and students' academic achievement. *European Journal of Educational Studies*, 4(3), 367-381.
- Evrin, EA., Gökçe, K. & Enisa, M. (2009). Exploring the relationship between teacher beliefs and styles on classroom management in relation to actual teaching practices: a case study. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1(1), 612-617.
- Freiberg, H. J., & Lamb, S. M. (2009). Dimensions of person-centered classroom management. *The College of Education and Human Ecology, The Ohio State University*, 48(2), 99-105.
- Garrett, T. (2005). *Student and teacher-centered classroom management: A case study of three teachers' beliefs and practices*. Unpublished doctoral dissertation. The state University of New Jersey. New Brunswick.
- Kunter, M., Jürgen Baumert, J. & Köller, O. (2007). Effective classroom management and the development of subject-related interest. *Learning and Instruction*, 17(5), 494-509.
- Martin, N. K., Yin, Z., & Baldwin, B. (1998). Classroom Management Training, Class Size and Graduate Study: Do These Variables Impact Teachers' Beliefs Regarding Classroom Management Style?. *Paper presented at the Annual Conference of the American Educational Research Association*, San Diego, CA.
- Oriahi, C. (2009). Influence of Motivation on Students' Academic Performance. *The Social Sciences*, 4(1), 3-36.
- Santrock, J.W. (2009). *Educational psychology. America*. New York: Mc Graw Hill.
- Tal, C. (2010). Case studies to deepen understanding and enhance classroom management skills in preschool teacher training. *Early Childhood Education Journal*, 38(2), 143-52.
- Yasar, S. (2008). *Classroom management approaches of primary school teachers*. Thesis School of social sciences of middle east technical university.